

Lise Düzeyi Görsel Sanatlar Dersinin, Öğrencilerin Görsel Okuryazarlık Becerilerinin Gelişimine Etkisi¹

Ayşe Gül DOĞRU²

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, Görsel Sanatlar dersi alan ve almayan lise öğrencilerinin görsel okuryazarlık beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmaktır. Aynı zamanda öğretmenler tarafından öğrencilerin görsel okuryazarlık becerilerinin nasıl geliştirildiği ve bu konuda karşılaştıkları sorunlara cevap aranmıştır. Öğrencilerin görsel okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine yönelik resim öğretmenlerinin görüş ve önerileri alınmıştır. Çalışmada, tek karma yöntem araştırması kullanılmıştır. Buna göre, nicel ve nitel veriler ayrı toplanmış, analiz edilmiş ve elde edilen veriler bir araya getirilmiştir. Görsel beceri testi, 2013 eğitim öğretim yılı bahar döneminde 11. Sınıflara uygulanmış olup, öğrencilerin görsel okuryazarlıklarını ölçmek amacıyla geliştirilen Görsel Okuryazarlık Beceri Testi (GÖBT) kullanılmıştır. Öğretmenlerin Görsel Sanatlar Dersinin, görsel okuryazarlık üzerindeki etkisi ise Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılarak öğretmenlerin Görsel Sanatlar Dersinin, görsel okuryazarlık üzerindeki etkisi hakkındaki görüşleri alınmıştır. Araştırmada görsel okuma becerilerinin bölümlere göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için parametrik olmayan teknikler içerisinde yer alan Kruskal Wallis H testi, puanlama güvenilirliği belirlemek için ise, sınıf içi korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Analizlerin tamamı SPSS 19.00 versiyonu kullanılarak yapılmıştır. Öğrencilerin görsel okuryazarlık becerilerinin, görsel sanatlar dersini alan ve almayan öğrenciler için ayrı ayrı yapılan analizler sonucunda bölümlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bölümler arasındaki farklılıklara bakıldığında öğrencilerin görsel okuma becerileri FEN-TS ile TM-TS bölümleri arasında olduğu görülmüştür. Çalışmada Lise kademesi Görsel sanatlar dersinin görsel okuryazarlık becerilerinin gelişimine olan katkılarına ilişkin derinlemesine veri elde etmek için öğretmen görüşlerini belirlemek üzere görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada nitel veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Dersin öğretmenleriyle yarı yapılandırılmış görüşme yapılarak konunun ayrıntılarına ve planlanmasına yön verilmiştir. Öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda görsel okuryazarlık becerilerinin Görsel Sanatlar dersi yanında öteki derslerde de olumlu değişiklikler oluşturduğu kanısına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Görsel Okuryazarlık, Görsel Öğrenme, Görsel Okuryazarlık Eğitimi.

1 Lise Düzeyi Görsel Sanatlar Dersinin, Öğrencilerin Görsel Okuryazarlık Becerilerinin Gelişimine Etkisi, Prof. Dr. Meliha YILMAZ Danışmanlığında 2014 Yılında yapılan tezden üretilerek yapılmıştır.

2 Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi. Gazi Osman Paşa Ortaokulu Müdür Yardımcısı aydogru@hotmail.com

The Effect of Visual Arts Course on the Development of Visual Literacy Skills of High School Students

Ayşe Gül DOĞRU

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate whether the Visual Arts class has a significant effect on visual literacy among high school students who takes and does not take the visual arts class. The opinions and recommendations of the art teachers regarding the development of visual literacy skills of the students were taken. Also, it is aimed to find a solution to the problems that teachers faced within this class. Besides the views and suggestions of the art teachers of improving visual literacy skills of high school students, one-hybrid skill test is applied in order to reveal the possible deficiencies of the curriculum. In order to reach a conclusion, both qualitative and quantitative data are collected and analyzed separately, then, finally the obtained data are drawn together. The study is implemented to the 11th grade students in 2012-2013 spring semester. In order to measure the students' visual literacy skills, the 'Visual Literacy Skills Test' is developed and applied. By using the semi-structured interview form, teacher's opinions about effectiveness of the visual arts class on visual literacy are obtained. Moreover, Kruskal Wallis test, which is one of the non-parametric tests, was used in order to identify whether visual literacy skills differ among the departments or not. Furthermore, interclass correlation coefficient is used to determine the reliability of scoring. All of the analysis are performed with SPSS 19 Version. The results made after the application of this search, in criterion. Students' scores of visual literacy skills test, according to selecting the visual art and over lessons, after the application there found no significant difference statistically. Also it is found that there is no qualitative difference between the views. Looking at the students as a whole, it seemed that the students in the lowest section are in Social and the highest average are in Science. It is found that there was a statistically significant difference between the students' visual literacy skills according to the analysis made separately for the students who choose visual arts and over lessons. Looking at the differences between the departments' visual reading skills of students was found between Social-Science and Mathematics-Social. In this study, interview method was used to obtain data about the contributions of visual arts course on the development of visual literacy skills at high school level with this method, it is aimed to determine the teachers' opinions. By making semi-structured interviews with the subject teachers, it is given directions to the detail and planning of the subject. As a result of meetings with teachers, it is concluded that student's visual literacy abilities, make positive changes in other lessons beside art lessons.

Key Words: Visual literacy, Visual Learning, Visual Literacy Training

GİRİŞ

Görsel okuryazarlık, görsel iletileri doğru olarak algılamak ve aynı zamanda da böyle iletiler yaratmak için öğrenilen yetenektir. Teknolojinin hızla geliştiği dünyamızda bilgiye ulaşmak kolaylaşır. Bununla beraber bilgiye ulaşırken, “bilginin doğruluğunu ne derece yorumlayabiliyoruz” sorusuna cevap aranmaya başlanır. “Kişi verilen eğitimle ne düzeyde gelişir?”. “Verilen eğitim yeterli midir? “Hızla gelişen görsel dünya içindeki bireylerin, evreni algılama sürecine bakıldığında; görmeyle başlayan serüvenin, günümüzde dış uyarıcılar tarafından şekillendirildiği anlaşılır. Buna bağlı olarak hemen her yerde karşılaştığımız görseller, bireyleri etkilemekte ve hatta yönlendirmektedir. Sokaklarda, bilgisayar ekranlarında, medyada, resim ya da fotoğraflarda karşılaştığımız imgelerin doğru algılanması ve yorumlanması bireyin görsel okuryazarlık becerisiyle doğrudan ilişkilidir. Bir bireyin görsel okuryazarlık becerisine sahip olması için, öncelikle temel görsel yeterlilikleri kazanması gerekmektedir. Her dilin olduğu gibi görsel dilin de şüphesiz kendine has özellikleri bulunmaktadır. Görsel dili oluşturan özellikleri anlayabilmek de ancak görsel okuryazarlık eğitiminin gerçekleştirilmesiyle mümkün olabilmektedir.

Arnheim, (2012), görsel algıyla düşüncenin birliğini yeniden kurmaya ve eğitimde görme sorunu üzerinde durarak, sanat konusundaki bilişselliğin ve onun hizmet ettiği diğer amaçların bu temel bilişsel işleve dayandığını göstermeye çalışmaktadır. Sanatın, sanat yapıtlarından ibaret olmadığını, sanat yapıtlarının birer önerme olduğunu ve eğitimcilerin başarısının da, bu konuda sistematik bir görsel duyarlılık eğitimi almalarından geçtiğini savunmaktadır.

GÖRSEL OKURYAZARLIK ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR

Görsel okuryazarlık, görsel iletileri doğru olarak algılamak ve aynı zamanda da böyle iletiler yaratmak için öğrenilen yetenektir. Teknolojinin hızla gelişmesiyle bilgiye ulaşmak da kolaylaşmıştır. Bununla beraber bilgiye ulaşırken, bilginin doğruluğunu ne derece yorumlayabiliyoruz sorusuna cevap aranmaya başlanmıştır. Kişi verilen eğitimle ne düzeyde gelişmiştir. Verilen eğitim yeterli midir? Hızla gelişen görsel dünya içindeki bireylerin, evreni algılama sürecine bakıldığında; görmeyle başlayan serüvenin, günümüzde dış uyarıcılar tarafından şekillendirildiği anlaşılmıştır. Her dilin olduğu gibi görsel dilin de şüphesiz kendine has özellikleri bulunmaktadır. Görsel dili oluşturan özellikleri çözümleyebilmek de ancak görsel okuryazarlık eğitiminin gerçekleştirilmesiyle mümkün olabilecektir. Sanat eğitimi, öğrencilere yaşamları boyunca bilişsel ve sosyal alanda zengin öğrenme fırsatları sunmaktadır. Sanat eğitimiyle verilen görsel bilgi ve iletişimle görsel okuryazarlık önemli bir hale gelmiştir. Araştırmamızın temel fikri; Lise 11.sınıf düzeyinde görsel sanatlar eğitimi alan ve almayan öğrencilerin görsel okuryazarlık becerileri arasında herhangi bir farkın olup olmadığının tespit edilmesidir. Öğrencilerde görsel okuryazarlık becerisinin geliştirilmesinde, öğretmenlerin görüş ve uygulamaları önemli ve etkili bir değişkendir. Bu sebeple araştırmamızda literatür tarama esas alınmış ancak güncel durumu takip edebilmek için internet taraması da kullanılmıştır. . Aşağıda araştırmamıza yön veren ve destekler nitelikte çalışmalar bulunmaktadır.

Chiu-Lin'in(2008)'A Qualitative Study Of Three Secondary Art Teachers Conceptualizations Of Visual Literacy As Manifested Through Her Teaching With Electronic Technologies'(Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Ortaokul Üçüncü Sınıf Öğrencilerine Görsel Okuryazarlığı Teknolojik Araç ve Gereçleri Kullanarak Vermesi) adlı çalışmada ortaöğretim sanat öğretmenlerinin görsel okuryazarlıklarıyla öğrenci gelişimi üzerine etkisi incelenmiştir.

Avgerinou,(1997)"A Review of the Concept of Visual Literacy, British Journal of Educational Technology" (Görsel Okuryazarlığın Eğitim Teknolojisindeki Yeri) adlı araştırmasıyla görsel

okuryazarlığı alt basamaklara ayırarak, yeterliliklerini ölçmüştür. Görsel algı, görsel dil, görsel öğrenme, görsel düşünme ve görsel iletişim birbiriyle bağlantılı ve ayrılmaz parçalardır. Yaptığı araştırmalarla görsel okuryazarlığın önemi ve gerekliliğinin kaçınılmaz olduğunu savunmuştur. Çağın ilerlemesiyle teknoloji gelişmiş, görsellerin yaygınlaşması hız kazanmış ve bunların anlatmak isteğini de kavramak iyi bir görsel okuryazar olmaktan geçeceği sonucuna varılmıştır.

Arnheim, (2012)' ye göre, görsel algıyla düşüncenin birliğini yeniden kurmaya çalıştığı, eğitimde görme sorunu üzerinde durarak, sanat konusundaki bilişselliğin ve onun hizmet ettiği diğer amaçların bu temel bilişsel işleve dayandığını göstermeye çalışmıştır. Sonuç olarak sanatın, sanat yapıtlarından ibaret olmadığını, sanat yapıtlarının birer önerme olduğunu ve eğitimcilerin başarısının da, bu konuda sistematik bir görsel duyarlılık eğitimi almalarından geçtiğini savunmuştur.

Sankey'in (2002), 'Consedering Visual Literacy When Designing Instruction' (Öğretim Modelinde Görsel Okuryazarlık), adlı çalışmasında, gelecekte görsel okuryazarlığın önemi üzerine durulmuştur. Uzaktan eğitimde bir zorunluluk olarak kullanılan materyallerdeki görüntülerin bilişsel gelişim açısından önemli olduğu sonucuna varmıştır.

Callow (2008), Show me: Principles for assessing students' visual literacy The Reading Teacher (Öğrencilerin Görsel Okur Yazarlığını Değerlendirebilmek İçin İzlenecek İlkeler) adlı çalışmasında Görsel okuryazarlığın öğretildiği bir sınıfta, öğrencilere gösterilen görsel hikâyede yer alan resimlerle, öğrencilerin gördüklerini anlamaları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Görsel metinlerle yapılan okuma çalışmaları sonucunda araştırmacı tarafından öğrencilere, metinde yer alan görsellere yönelik sorular sorulmuş ve öğrencilerin metni anlama düzeyleri belirlenmiştir. Araştırma sonucunda görsel metinlerin öğrencilerin, gördüklerini anlama, görselle metin arasında ilişki kurma ve görselleri metne göre analiz etme becerilerinde gelişme olduğu saptanmıştır. Görsel Okuryazarlığın neden önemli olduğu ve eğitimcilerin bu kuramı anlamaları için neye ihtiyaç duyduğu sorularına cevap aranmıştır.

Hashim' in (2007), 'Young learners' second language visual literacy practices'(Öğrencilerin İkinci Yabancı Dil Üzerinde Görsel Okur Yazarlık Uygulamaları) adlı çalışmasında, görsel okuryazarlıkla, öğrencilerin dil öğrenmesi üzerine etkisi incelenmiştir. Görselliğin öğrenci eğitimi üzerindeki önemli etkisi ve aksayan, ihmal edilen tarafı üzerinde durulmuştur.

Brumberger'in (2011), 'Visual Literacy and the Digital Native: An Examination of the Millennial Learner'(Görsel Okuryazarlık ve Dijital Ortam: Milenyum Öğrencisinin İncelenmesi) adlı çalışması, teknoloji çağında ortaöğretim sonrası öğrencilerin teknoloji ve görsel malzeme yorumlamaları üzerine inceleme yapmıştır.

Jin ve Boling' in (2010), 'Instructional Designer's Intentionsand Learners' Perceptions of the Instructional Functions of Visuals in an e-Learning Context' (Öğretim Tasarımcısının Amacı ve Öğrencilerin 'e-Öğrenme Ortamında Öğretim İşlevlerine Yönelik Görsel Algıları) adlı çalışmasında, görsel fonksiyonlarla öğrencilerin algıladıkları arasındaki ilişki incelenmiştir. Uygulama sonucunda, tasarım ile öğrencilerin algı düzeylerinin uyumlu olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrenci ile materyal arasındaki ilişkiyi incelediğinden araştırmamıza ışık tutmuştur.

Yapılan araştırmalarda görüldüğü gibi, görsel okuryazarlık becerilerinin, görselleri algılama, anlama, düşünme ve yorumlama üzerine etkisi olduğu görülmüştür. Görsellerin eğitim-öğretim ortamındaki etkilerine ilişkin birçok alanda araştırma yapılmıştır. Fakat yabancı kaynaklar haricinde Görsel Sanatlar dersinin görsel okuryazarlık becerileri gelişimine etkisi üzerine, alanda yapılan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırmalar; eğitimde kullanılan görsellerin,

öğrencilerin öğrenmesine, gördüklerini anlamasına ve öğretim süreçlerinde, yeni kazanımların elde edilmesine katkı sağladığı sonucuna varmıştır.

GÖRSEL OKURYAZARLIK VE GÖRSEL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ

Görme, her zaman konuşmadan önce gelmiş, çocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenmiştir. Ne var ki başka anlamda da görme sözcüklerden önce gelmiştir. Bizi çevreleyen dünyada kendi yerimizi görerek buluruz (Berger, 1993: 7). Bu dünyayı sözcüklerle anlatırız ama sözcükler dünyayla çevrelenmiş olmamızı hiçbir zaman değiştiremez (Berger, 1993: 7). Görsel okuryazarlık kavramıyla ilgili tartışmalar XX. Yüzyılın ikinci yarısından sonra başlamıştır. Yaşadığımız dünyada çevrelenmiş olduğumuz görse imgeler bize ne anlatıyor? Biz çevremize baktığımızda gördüklerimizi nasıl değerlendiriyoruz? Tam da bu aşamada karşımıza; ilk defa John Debes tarafından ortaya atılan 'Görsel Okuryazarlık' kavramı çıkar. Debes ve birçok bilim adamı görsel dil düşüncesi üzerine 1969 yılında bir konferans düzenlerler. Debes ve arkadaşları bu konuda bir adım daha atarak 1969 yılında 'Uluslararası Görsel Okuryazarlık Derneğini' kurarlar. Association of College and Research Libraries (ACRL) görsel okuryazarlığı, görseller ve görsel kaynakları etkili bir şekilde bulma, yorumlama, değerlendirme, kullanma ve oluşturma becerisi olarak tanımlamaktadır (Kaya.M,2011). Görsel okuryazarlık kavramı Debes ve arkadaşları şu şekilde yorumlar. "Görsel Okuryazarlık"; İnsanoğlunun, görerek ve aynı zamanda diğer duyularıyla edindiği deneyimlerle olayları birleştirerek geliştirebileceği bir grup görsel yeterliliğe verilen addır (Debes, 1969: 14)." Görsel olarak algıladığımız her ayrıntının insanoğlu için öğrenmeye temel oluşturduğu saptanmıştır. Birey gördüğünü yorumlayabilmesi için görsel okuryazarlık becerisine sahip olması, bunun için de öncelikle temel görsel yeterlikleri geliştirmesi gerekmektedir. "Bunlar geliştiğinde bireyin çevresinde karşılaştığı görünen olayları, nesnelere, sembolleri, doğal ya da yapay olayları yorumlayabilen veya farkını ayırabilen görsel okuryazar olması sağlanır. Bu yeteneklerin yaratıcı yönde kullanılması yoluyla birey, diğerleriyle iletişim içerisine girer. Bu yeterliliklerin değerinin bilinmesi yoluyla da birey, çevresindeki görsel şaheserlerden zevk alır ve yorumlayabilir (Debes, 1969: 14)." ."

"Bildiklerim gördüklerimdir, gördüklerim bildiklerimdir (Atagök, 2011: 102)." diyerek görmenin bilgi üzerindeki etkisinin önemini vurgulamıştır. Görme evreni, dış dünyanın nesnelere ve olayları hakkında bitip tükenmez zenginlikte enformasyon da sağlar. İşte bu yüzden görme, düşünmenin temel ortamıdır (Arnheim, R. 2012: 34). İnsanın düşünebilmesi için öncelikle görmesi ya da algılaması gerekir. Buna zihinde canlandırma veya şemalama da diyebiliriz. O halde düşünmek için zihin içi görmemiz gerektiği görülür. "Görme düşünmeye ortam hazırlar. Bireyin karşılaştığı görsel olgular içerisindeki imgelerle düşünme ortamı zenginleşmektedir. Bir nesne veya olayın algılanma süreci zihinde canlandırmakla gerçekleşir. Resimler, kelimeler, şekiller hafızada ne kadar netleşirse kişi o kadar çabuk düşünür, kolay öğrenir (Arnheim, R. 2012: 34).

Görmenin tarihsel sürecine gittiğimizde, mağara resimleriyle karşılaşırız. "İnsanoğlu yazmadan önce çizmeye ve boyamaya başlamıştır. Mağaralarda ve dıştaki kaya yüzeyleri üzerinde bulunan boyalı resimler ve çizgiler, insanın binlerce yıl önce fikirlerini nasıl ifade ettiğini bize oldukça iyi gösteriyor, ama nasıl konuştuğu hakkında bilgi vermiyor (Tansuğ, 1999: 20)." İnsanoğlu kendini ifade etmek için gördüğünü resmetmeyi öğrenir. Buda bize ilk insanların da gördüklerini bir düşünce süzgecinden geçirerek yorumlamaya nasıl gittikleri hakkında bilgi verir. "Nesnenin şekil veya resmi ise nesnenin kendisinden daha düşük ama kelime ve deyimlerden daha yüksek bir algılama düzeyine yol açar. Günlük yaşamımızda sürekli tanık olduğumuz bu durum çok basit bir nedene dayanır. Hangi araçlarla algılanırsa algılsın, bir olay hakkında düşünebilmek için zihinde canlandırmak gerekir (Artut, 2009: 177)." Düşüncelerimizi oluşturmak için beynimizde

görseller sıralanır. “Görüntüyü düşünmemiz, koku, ses, tat veya dokunmaya göre çok daha kolay olduğu için, ‘zihinde canlandırma’ olgusunu görsel düşünce olarak genelleştirebiliriz. Bu düşünceyi ne kadar sık kullanırsak, yani zihnimizde kelime veya semboller yerine resimlerle oynayabilirsek daha kolay düşünür ve öğreniriz(Artut, 2009: 177).”

Teknoloji çağını yaşadığımız zaman aralığına bakarsak, modern toplumun hızlı değişimi ve bu değişim sonucu gelişen görsel dünya içindeki öğrencilerin, evreni algılama ve yorumlama süreci dış uyarıcılar tarafından şekillendirilmektedir. Buna bağlı olarak hemen her yerde karşılaştığımız görseller, öğrencileri etkilemekte ve hatta yönlendirmektedir. Sokaklarda, bilgisayar ekranlarında, medyada, resim ya da fotoğraflarda karşılaştığımız imgelerin doğru algılanması ve yorumlanması bireyin görsel okuryazarlık becerisiyle doğrudan ilişkilidir. Bir bireyin görsel okuryazarlık becerisine sahip olması için, öncelikle temel görsel yeterlikleri kazanması gerekmektedir. Bu da ancak eğitimle olur. İnsanlar içinde yaşadığı dünya ile görsel kitle iletişim araçlarının sunduklarından bir anlam çıkarmak, gözlemlediklerini anlamlandırmak ister. Feinstein ve Hagerty (1994:205 - 212), görsel okuryazarlığı genel eğitim süreci içinde; okuma, yazma ve matematikle eş değer dördüncü öge olarak görürler ve görsel okuryazarlığın genel eğitim süreci için neden önemli olduğunun yanıtını da dört madde halinde açıklarlar. Birincisi, görsel okuryazarlık daha çok insan gelişimi için beynin sağ yarım küresini kullanmayı gerektirdiğinden oldukça önemlidir. Düşünme sürecinde beynin her iki yarım küresini kullanmak, düşünmeyi geliştirmede önemlidir. İkincisi, beynin sol yarım küresine ait soyut düşünceleri inandırıcı ve somut hale getirerek onları daha iyi anlama olanağı tanımaktadır. Üçüncüsü, aynı düşünceyi farklı işleme yeteneği kazandırmaktadır. Dördüncüsü ise, içinde yaşadığımız doğal ve doğal olmayan çevreden etkilenmektense bireylerin kendi kararlarını alabilmesi için görsel çevreyi okuma, anlama ve yorumlayabilmelerini sağlamaktadır. Bir görsel düşünme alanı olarak sanatı, görselliğin bütün olası bağıntıları içinde ele almak, onun yapısı ve doğası gereğidir. Eğitimlerin birçoğunda bireyler ilgilendikleri alanlardaki konuları üç boyutlu zihinsel simgeler halinde tasarlamakta ve bunlarla işlem yapmaktadırlar. Görsel okuryazarlık bir takım görme ya da görüş yeterliliğine kaynaklık etmektedir. Bu yeterlilik, görerek ve diğer duyuşal yaşantılarla bütünleştirilerek geliştirilmektedir. Bu yeterliliğin gelişimi, insanın öğrenmesi için temel oluşturmaktadır. Görülebilen resim, sözel ifadeden daha fazla betimleme ögesi içerdiğinden, sanat üzerine bu tür düşünme yaygındır. Özellikle sanat eğitiminde zihinsel düşünme yöntemiyle gördüklerinin analizine girişmek, algılarla görsel düşünmenin başarısını sağlamak, bu konuda sistematik bir görsel okuryazarlık eğitimiyle olur. “Düşünme imgeleri gerektirir, imgeler de düşünce içerir. Bu yüzden görsel sanatlar, görsel düşünmenin yuvasıdır (Arnheim, 2012: 283).”

Eleştirel pedagojinin öncüllerinden biri olan Freire, öğrencilerin içinde buldukları eğitim kurumlarına eleştirel olarak bakmaları gerektiğini savunmuştur(Ergün, 1994. Monchiski (2008) eleştirel pedagojiyi yaşadığımız dünyayı eleştirel gözle bakmak olarak tanımlamıştır. Yılmaz, (2010), Sanat eğitiminin bir duyarlılık eğitimi olduğunu vurgulayarak, öğrencilerin sanat eğitimi yoluyla bakmak yerine görmeyi öğrenmeleri, çevresinde iletişim halinde olduklarını, dolayısıyla algılamayı öğrenmeleri gerektiğini belirtmiştir. Eğitim, bireyin bilincinin şekillendiği ve kendini yansıtmaya ve toplumsal değişimin beslendiği ve üretildiği zemindir (Ergün, 2009).

Görsel okuryazar olan öğrenci kendisine gerekli olan görsel malzemenin niteliğini ve kapsamını belirler. Avgerinou (2008: 29)’a göre; görsel okur-yazarlık yeterlikleri özetle aşağıdaki gibidir:

1-Görsel sözlük bilgisi: Görsel Kelime Bilgisi: görsel dilin, nokta, çizgi, şekil, biçim, boşluk, doku, ışık, renk, hareket temel bileşenleri bilgisidir.

2-Görsel kural bilgisi: Görsel Kural Bilgisi: Görsel işaretler ve semboller ve sosyal

kabul anlamlarının bilgisidir.

3-Görsel düşünme: Görsel Düşünme, iletişime yardımcı olan resim, grafik ya da formlar içinde verilen her türlü bilgiyi anlama yeteneğidir. Bilgiyi fotoğraflara, grafiklere ve diğer iletişime yardımcı olan formlara dönüştürür

4- Görselleri aşamalandırma: Görselleri Aşamalandırma; görsel bir görüntü oluşmasını sağlayan süreçtir. Görsel resmin oluşturulma işlemlerini açıklar.

5-Görsel muhakeme: Görsel Muhakeme; görüntüler vasıtasıyla yürütülen tutarlı ve mantıksal düşünmedir. Görsellerin birincil olarak taşınan anlamlarını tutarlı ve mantıksal olarak ifade eder.

6- Eleştirel bakış: Eleştirel bakış; görsellik içinde eleştirel düşünme becerilerini uygulamaktır. Görseller üzerinde eleştirel olarak düşünür ve buldukları bağlamı açıklar.

7-Görselleri ayırt etme: Görselleri ayırt etme; iki veya daha fazla görsel uyarılar arasındaki farklılıkları algılama yeteneğidir. Birden fazla görsel uyarıyı birbirinden ayıran farklılıkları gösterir.

8-Görselleri yeniden oluşturma: Görsel İmar da denilen görselleri yeniden oluşturma basamağı; orijinal biçiminde kısmen kapalı bir görsel mesajı yeniden oluşturma yeteneğidir

9- Görsel ortaklığa duyarlılık: Görsel ortaklığa duyarlılık; hem birleştirici bir tema örüntüsündeki görsel imgeler arasında, hem de sözlü mesajlar ve görsel temsillerinin kontrastlarıyla bağlantı kurma yeteneğidir.

10-Anlamın yeniden inşası: Anlamın yeniden inşası; sadece eksik olarak verilen bilgiyi kullanarak görsel mesajın anlamını yeniden sözel veya görsel olarak görselleştirme yeteneğidir. Verilen bilgiler ışığında görsel mesajın anlamını görselleştirir ya da sözel olarak yeniden inşa eder. Anlamın inşası, hem kültürel, hem toplumsal hem de tarihsel koşullar altında bitmez tükenmez bir üretimdir.

YÖNTEM

Bu araştırma ile Görsel Sanatlar dersinde bağımsız değişkenlerin (görsel materyal ve geleneksel yöntem ile öğretim) bağımlı değişkenler (görsel okuryazarlık becerisi) üzerinde ki etkisinin olup olmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırmada deneysel yöntem kullanılmıştır. Neden-sonuç ilişkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Veri toplamada, literatür tarama, beceri testi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın alt problemlerini cevaplamak üzere nitel ve nicel veriler birlikte toplanmıştır. Bu yönüyle araştırmada kuramda çeşitleme yaklaşımı izlenmiştir. Yöntemde kuramda çeşitleme yaklaşımı "Araştırmacının bilgi iddialarını pragmatik temellere dayandırma eğiliminde olduğu yöntemdir. Araştırma probleminin en iyi şekilde anlaşılmasını sağlamak için, ya eş zamanlı ya da ardışık sorgulama yöntemlerinin kullanılması gereklidir. Verilerin toplanması hem sayısal (örneğin araçlarla) bilgilerin toplanmasını hem de yazınsal (görüşmelerle) bilgilerin toplanmasını içerir ki böylelikle çalışmanın sonunda hem nicel hem de nitel bilgilerin temsil edildiği bir veri tabanı oluşturulabilir(Creswell, 2003).

Araştırmada, Çalışma grubu; 2012-2013 eğitim öğretim yılında Ankara Çankaya İlçesi, Tınaztepe Lisesi 11. Sınıfta okuyan toplam 204 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini; Ankara Çankaya ilçesi Tınaztepe Lisesi, evrenini ise Çankaya ilçesi liseleri oluşturmaktadır.

Tınaztepe Lisesinin Görsel Sanatlar öğretmenleriyle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bu araştırma ile Görsel Sanatlar dersinde bağımsız değişkenlerin (görsel materyal ve geleneksel yöntem ile öğretim) bağımlı değişkenler (öğrencilerin görsel okuryazarlık becerisi) üzerindeki etkisinin olup olmadığı sorusuna yanıt aranmıştır.

Tablo 1. Öğrencilerin sınıflara dağılımı

Sınıf-öğrenci sayısı	Görsel Sanatlar Dersi Almayan Grup	Görsel Sanatlar Dersi Alan Grup	Toplam
11. Fen - A	15	13	28
11- Fen - B	11	11	22
11. Fen - C	18	11	29
11- Fen- D	13	11	24
11- TM - E	13	12	25
11- TM - F	15	13	28
11- TM- G	15	13	28
11- TS - I	9	11	20
Toplam kişi sayısı.....			204

Araştırmaya katılan 204 öğrencinin sınıflara dağılımı Tablo 1' de sunulmuştur.

NİTEL VERİLER İÇİN SEÇİLEN ÇALIŞMA GRUBU

Uygun örnekleme yöntemlerinden, kolay ulaşılabilirlik durum örneklemesine göre araştırmanın nitel çalışma grubunu oluşturan Tınaztepe Lisesi Görsel Sanatlar öğretmenleri seçilmiştir. Bu örnekleme grubu, zaman, para ve işgücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin ulaşılabilir, kolay uygulama yapılabilir olması sebebiyle seçilmesi uygun görülmüştür. Bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmıştır.

Tablo 2.Görüşme Yapılan Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler

Cinsiyet	Mezun Olunan Okul	Hizmet Yılı
Erkek	Eğitim Fakültesi	16-20
Kadın	Eğitim Yüksekokulu	16-20
Kadın	Eğitim Fakültesi	11-15

Araştırmanın alt amaçlarını yanıtlamak üzere planlanan nitel ve nicel değerlendirmeler için iki farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. Bu araçların geliştirilmesi sürecine aşağıda yer verilmiştir:

- Öğretmenlerle Yapılan Görüşme,
- Görsel okuryazarlık becerilerine yönelik yarı yapılandırılmış öğretmen görüşme formu.
- Literatür Tarama,
- Ortaöğretim 11. sınıf GSÖP' de yer alan görsel okuryazarlık becerilerine ait kazanımların incelenmesi sonucu, araştırmacı tarafından geliştirilen, görsel okuryazarlık beceri testi,
- Görsel Okuryazarlık Becerileri Değerlendirme Aracı,

ON BİRİNCİ SINIF GÖRSEL SANATLAR ÖĞRETİM PROGRAMI (GSÖP) İÇİNDEKİ GÖRSEL OKURYAZARLIK BECERİLERİNİ İNCELEMAYA YÖNELİK GÖRSEL OKURYAZARLIK BECERİ TESTİ

Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen Görsel okuryazarlık Beceri Testi bu çalışmada Lise kademesi Görsel sanatlar dersinin görsel okuryazarlık becerilerinin gelişimine olan katkılarına ilişkin derinlemesine bir veri elde etmek için kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilip gerekli geçerlik, güvenirlik çalışmaları yapılarak son şeklini almış veri toplama araçları yardımıyla toplanmıştır. Yapılan araştırmalardan ve programın kazanımlarından yola çıkarak, bu araştırmanın konusu ile ilgili oluşturulan görsel beceri testi taslağı, öğrencilere verilen durumlar ve senaryolar araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Öğrencilerin gerçek hayatta karşılarına çıkabilecek problem senaryoları üretilmiş geliştirilen bu taslak beceri testi, kapsam ve dil geçerliliğini sağlamak için, 10 öğrenciye uygulanarak bir pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışma sonucunda elde edilen verilerden hareketle beceri testi, eleştiriler doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Geliştirilen beceri testi sorularının, geçerliliğini sağlamak için üç uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmada öncelikle konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Sonra dersin öğretmenleriyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle konunun ayrıntılarına ve planlanmasına yön verilmiştir. Deney ve kontrol grubu Görsel Sanatlar dersini alan ve almayanlar olarak ayrılmıştır. Bu ayırım lisede görsel sanatlar ve müzik dersini seçen gruplar üzerinde oluşturulmuştur. Her iki gruba da görsel açıdan zengin materyaller kullanılarak, öğrencilerin algıladıklarını yorumlamalarına ve uygulamalarına yönelik beceri testi uygulanmıştır. Öncelikle görsel okuryazarlık yeterlilikleri belirlenmiştir. Görsel okuryazarlık yeterliliklerine göre hazırlanan beceri testi iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin kişisel bilgiler ile ilgili ifadeleri içeren 11 soru, ikinci bölümde, Görsel Sanatlar Öğretim Programı'nda yer alan görsel okuryazarlık becerilerine yönelik toplam 9 performanstan oluşmaktadır. Deney ve kontrol grubunun uygulama çalışmaları alanında uzman kişiler tarafından değerlendirilmiştir.

GÖRSEL OKURYAZARLIK BECERİLERİ DEĞERLENDİRME ARACI

Görsel Okuryazarlık Becerileri Değerlendirme Aracı, Öğrencilerin görsel okuryazarlık becerilerini değerlendirmek üzere araştırmacı tarafından geliştirilen dereceli puanlama anahtarıdır. Bu araştırmada öğrenciler bütün değerlendirme araçlarına uygulama yaparak katılmışlardır. Hazırlanan dereceli puanlama anahtarında öğrencilerden beklenen performans ölçütlerini içeren bir puanlama rehberi hazırlanmıştır. İlgili uygulama incelendikten sonra yeterlik düzeyleri belirlenerek ve ölçütler açık bir şekilde ifade edilmiştir. Görsel okuryazarlık testini değerlendirmek için her öğrenci için ayrı ayrı "Dereceli Puanlama Anahtarı" taslağı oluşturulmuş, geliştirilen taslağın, geçerliliğini sağlamak için uzman görüşüne başvurulmuştur. Hazırlanan dereceli puanlama anahtarının geliştirilmesiyle öğrencilerin, görsel okuryazarlık becerilerine ilişkin düzeyleri incelenmiştir. Her bir beceri için yeterlik düzeyleri belirlenmiş, her madde de farklı bir beceriye odaklanılmasına dikkat edilmiştir. Öğrencilerin yeterliklerini ve gelişimlerini nasıl gösterdiklerine odaklanılmıştır. Başarı testlerinin geçerliliği için genellikle kapsam geçerliği kullanılmaktadır. Bu nedenle geliştirilen görsel okuma becerileri testinin geçerliği için kapsam geçerliğine bakılmıştır. Kapsam geçerliği için belirtke tablosundan yararlanılmıştır. Ölçme aracı içerisinde farklı türden soruların yer alması ve açık uçlu soruların değerlendirilmesinde dereceli puanlama anahtarı kullanıldığı için güvenirlik için puanlama güvenirliği kullanılmıştır. Puanlama güvenirliği için birden fazla puanlayıcının olması gerektiği için öğrencilere uygulanan test üç farklı puanlayıcı tarafından değerlendirilmiştir.

“Puanlayıcı olarak üç ve üçten fazla kişi olduğu durumlarda puanlama güvenilirliği için sınıf içi korelasyon (intraclasscorrelation) katsayısı kullanılmaktadır. Elde edilen korelasyon katsayısı 0.75 ve üzeri olduğunda farklı kişilerce verilen puanların güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir(Kutlu, Doğan ve Karakaya, 2008).” Bu çalışmada da puanlayıcı sayısı üç kişi olduğu için sınıf içi korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Analiz sonucunda puanlama güvenilirliği 0.97 bulunmuştur. Bu ise bu araştırma kapsamında kullanılan verilerin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

BULGULAR

Araştırma sonucunda, aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

1. Görsel Sanatlar dersi alan ve almayan 11. sınıf öğrencilerinin görsel okuryazarlık becerileri hangi düzeydedir?

Görsel Okuryazarlık Testine göre, Görsel sanatlar dersi alan ve almayan öğrencilerin görsel okuryazarlık kriterlerine ait puanlarının aritmetik ortalamaları, standart sapmaları, minimum puanlar ile maksimum puanları gibi çeşitli istatistikler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo.3.Görsel Sanatlar Dersi Alan ve Almayan Öğrencilerin Görsel okuryazarlık Kriterlerine İlişkin Bulguların Frekans ve Yüzde Dağılımı

Beceriler	Ders	N	\bar{X}	%	S	Min.puan	Maks.Puan
görseli ayırt etme	Görsel Sanatlar Alan	95	1,02	34	,60	0	3
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	1,13	38	,60	0	3
görsel düşünme	Görsel Sanatlar Alan	95	6,66	67	1,34	4	10
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	6,57	66	1,52	1	10
anlamın yeniden inşası	Görsel Sanatlar Alan	95	5,32	53	1,86	0	10
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	5,10	51	2,26	0	9
eleştirel bakış	Görsel Sanatlar Alan	95	1,90	48	,65	1	4
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	1,77	44	,77	1	4
görsel ortaklığa duyarlık	Görsel Sanatlar Alan	95	1,08	54	,75	0	2
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	,99	50	,81	0	2
görsel aşamalandırma	Görsel Sanatlar	95	2,88	48	1,03	2	6
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	3,08	51	,96	2	6
görsel bilgi	Görsel Sanatlar	95	,71	36	,67	0	2
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	,59	30	,57	0	2
görsel muhakeme	Görsel Sanatlar	95	2,15	54	,67	1	4
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	2,05	51	,75	1	4
görseli yeniden oluşturma	Görsel Sanatlar	95	1,90	48	,65	1	4
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	1,89	47	,75	1	4
görsel kural bilgisi	Görsel Sanatlar	95	6,65	95	1,17	0	7
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	6,56	94	1,52	0	7

Tablo 3'te görüldüğü üzere, öğrencilerin en çok başarılı olduğu kriterlerin başında "görsel kural bilgisi" ile "görsel düşünme" gelmektedir. Öğrencilerin puan ortalamasına bakıldığında grubun % 50'sinin mutlak başarı yüzdesi % 94 ile % 95'dir. Görsel düşünme kriterinde ise grubun mutlak başarı yüzdesi 66 ile 67'dir.

Öğrencilerin mutlak başarı yüzdesinin en düşük olduğu kriterler ise "görsel bilgi", "görseli ayırt etme" ile "eleştirel bakış"tır. Bu kriterlerde görsel sanatlar dersini alan öğrencilerin mutlak başarı yüzdeleri sırasıyla %36, %34, %48 iken dersi almayanların mutlak başarı yüzdesi %30, %38 ile % 44'tür. Bu kriterlerdeki mutlak başarı yüzdelerinin genel olarak düşük olmasının öğrencilerin bu kriterlerdeki beceri düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin diğer kriterlerdeki mutlak başarı yüzdeleri ise genel olarak % 50 olması sahip olunması gereken düzeyin yarısına sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. Bu durum ise genel olarak öğrencilerin görsel okuma becerilerine orta düzeyde sahiptir şeklinde ifade edilebilir. Öğrencilerin görsel okuryazarlık beceri düzeyleriyle ilgili mutlak başarıları, görsel sanatlar dersi alan ile dersi almayanlar bağlamında bakıldığında ise on kriterde benzer düzeyde oldukları görülmüştür.

Görselleri ayırt etme; iki veya daha fazla görsel uyaranlar arasındaki farklılıkları algılama yeteneğidir. Öğrenciden bu aşamada birden fazla görsel uyaranın birbirini ayıran farklılıklarını ifade etmesi beklenir. Öğrencilerin mutlak başarı yüzdesinin en düşük olduğu kriterlerin başında "görseli ayırt etme" geldiği görülmektedir. Bu kriterde görsel sanatlar dersini alan öğrencilerin mutlak başarı yüzdesi %34 iken dersi almayanların mutlak başarı yüzdesi %38 olduğu görülmüştür.

Görsel düşünme; iletişime yardımcı olan resim, grafik ya da formlar içinde verilen her türlü bilgiyi anlama yeteneğidir. Öğrencinin bilgiyi fotoğraflara, grafiklere ve diğer iletişime yardımcı olan formlara dönüştürmesi beklenir. Görsel düşünme kriteri kapsamında uygulanan beceri testi sonucunda ortaya çıkan bulguya dayanarak, Öğrencilerin mutlak başarı yüzdesinin ortanın biraz üstünde olduğu görülür. Bu kriterde görsel sanatlar dersini alan öğrencilerin mutlak başarı yüzdesi sırasıyla %67 iken dersi almayanların mutlak başarı yüzdesi %66 olduğu görülmüştür. Mutlak başarı yüzdelerinin birbirine yakın olduğu görülmüştür.

A nlamın yeniden inşası; sadece eksik olarak verilen bilgiyi kullanarak görsel mesajın anlamını yeniden sözel veya görsel olarak görselleştirme yeteneğidir. Verilen bilgiler ışığında öğrencilerin görsel mesajın anlamını görselleştirmesi ya da sözel olarak yeniden inşa etmesi beklenir. Öğrencilerin mutlak başarı yüzdesinin orta derecede olduğu görülür. Bu kriterde görsel sanatlar dersini alan öğrencilerin mutlak başarı yüzdesi sırasıyla %53 iken dersi almayanların mutlak başarı yüzdesi %51 olduğu görülmüştür. Mutlak başarı yüzdelerinin birbirine yakın ve orta seviyede olduğu görülmüştür.

Eleştirel bakış; görsellik içinde eleştirel düşünme becerilerini uygulamaktır. Öğrenciden görseller üzerinde eleştirel olarak düşünüp buldukları bağlamı farklı açılardan görerek açıklaması beklenir. Öğrencilerin mutlak başarı yüzdesinin en düşük olduğu kriterlerden biri olduğu görülmektedir. Bu kriterde görsel sanatlar dersini alan öğrencilerin mutlak başarı yüzdesi sırasıyla %48 iken dersi almayanların mutlak başarı yüzdesi %44 olduğu görülmüştür. Mutlak başarı yüzdelerinin genel olarak düşük olmasının öğrencilerin bu kriterdeki beceri düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir.

Görsel ortaklığa duyarlılık; birleştirici bir tema örüntüsündeki görsel imgeler arasında bağlantı kurma yeteneğidir. Öğrenciden Sözel – Görsel imgeler arasında bağlantı kurması beklenir. Bulgulara baktığımızda öğrencilerin mutlak başarı yüzdesinin orta derecede olduğu görülür. Görsel sanatlar dersini alan öğrencilerin mutlak başarı yüzdesi sırasıyla %54 iken dersi almayan öğrencilerin mutlak başarı yüzdesi %50 olduğu görülmüştür. Mutlak başarı yüzdelerinin birbirine yakın olmasına rağmen dersi alanların daha önde olduğu ve genel olarak orta seviyede olduğu görülmüştür.

Görselleri Aşamalandırma; görsel bir görüntü oluşmasını sağlayan süreçtir. Görsel resmin oluşturulma işlemlerini açıklar. Öğrenciden görsel içeriği somuttan soyuta doğru dizmesi beklenir. Bulgulara baktığımızda öğrencilerin mutlak başarı yüzdesinin orta derecede olduğu görülür. Görsel sanatlar dersini alan öğrencilerin mutlak başarı yüzdesi sırasıyla %48 iken almayanların mutlak başarı yüzdesi %51 olduğu görülmüştür. Mutlak başarı yüzdeleri birbirine yakın olmakla beraber görsel sanatlar dersini alan öğrencilerin biraz daha düşük seviyede olduğu görülmüştür.

Görsel Kelime Bilgisi: görsel dilin, yani nokta, çizgi, şekil, biçim, boşluk, doku, ışık, renk, hareket temel bileşenlerin bilgisidir. Bu doğrultuda öğrenciden sanatsal elemanlar ve ilkeleri görmesi beklenir. Öğrencilerin mutlak başarı yüzdesinin en düşük olduğu kriterlerden biri olduğu görülmektedir. Görsel sanatlar dersini alan öğrencilerin mutlak başarı yüzdesi sırasıyla %36 dersi almayanların mutlak başarı yüzdesi %30 olduğu görülmüştür. Mutlak başarı yüzdelerinin genel olarak düşük olması, öğrencilerin Görsel Sözlük Bilgisi beceri düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir.

Görsel Kural Bilgisi: Görsel işaretler ve semboller ve sosyal kabul anlamlarının bilgisidir. Öğrenciden sembol ve şekillerin ne anlama geldiğini bilmesi beklenir. Bu sayede görsel işaret ve semboller ile onların toplumsal olarak kabul edilen anlamlarını açıklar. Bulgulara baktığımızda öğrencilerin mutlak başarı yüzdesinin en yüksek seviyede olduğu görülür. Görsel sanatlar dersini alan öğrencilerin mutlak başarı yüzdesi sırasıyla %95 dersi almayanların mutlak başarı yüzdesi %94 olduğu görülmüştür. Mutlak başarı yüzdeleri birbirine yakın olmakla beraber görsel okuryazarlık becerisinin alt basamağı olan görsel kural bilgisi başarı yüzdesi yüksek olduğu görülür.

Görselleri Yeniden Oluşturma Basamağı; orijinal biçiminde kısmen tıkalı bir görsel mesajı yeniden oluşturma yeteneğidir. Öğrenciden kısmen kapatılmış bir görsel mesajı orijinal formunda yeniden oluşturabilmesi beklenir. Öğrencilerin mutlak başarı yüzdesinin en düşük olduğu kriterlerden biri olduğu görülmektedir. Görsel sanatlar dersini alan öğrencilerin mutlak başarı yüzdesi sırasıyla %48 iken dersi almayan öğrencilerin mutlak başarı yüzdesi %47 olduğu görülmüştür. Mutlak başarı yüzdelerinin genel olarak düşük olmasının öğrencilerin beceri düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir.

Görsel Muhakeme; öncelikle görüntüler vasıtasıyla yürütülür tutarlı ve mantıksal düşünmedir. Öğrenciden görsellerin anlamlarını tutarlı ve mantıksal olarak ifade etmesi beklenir. Bulgulara baktığımızda öğrencilerin mutlak başarı yüzdesinin orta derecede olduğu görülür. Görsel sanatlar dersini alan öğrencilerin mutlak başarı yüzdesi sırasıyla %54 iken dersi almayanların mutlak başarı yüzdesi %51 olduğu görülmüştür. Mutlak başarı yüzdelerinin birbirine yakın, orta seviyede olduğu ve görsel sanatlar dersi alanların biraz daha yüksek seviyede olduğu görülmüştür.

2. Öğrencilerinin görsel sanatlar dersi alıp almadıklarına göre görsel okuryazarlık beceri testine ait başarı puanları anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Öğrencilerin görsel okuryazarlık beceri testine ait puanlarının, görsel sanatlar dersini alıp almamalarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla ilişkisiz t-testi yapılmış analiz sonuçları Tablo 4'te verilmiştir. İlişkisiz t-testi yapılmadan önce, gruplara ait puanların normalliğine bakılmış ve dağılımların normal olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Öğrencilerin Görsel Okuma Becerilerinin Görsel Sanatlar Dersini Alıp Almamalarına Göre İlişkisiz T-Testi İle Karşılaştırılması

Ders	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
Görsel Sanatlar	95	30,9474	4,09	202	1,112	0,268
Görsel Sanatlar Almayanlar	109	30,2202	5,11			

Analiz sonucunda öğrencilerin görsel okuma becerileri puanlarının seçmiş oldukları derse göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t(202) = 1.112$ $p > .05$]. Görsel sanatlar dersini seçmiş olan öğrencilerin görsel okuma becerilerine ait puan ortalaması = 30.95 iken dersi almayan öğrencilerin beceri puan ortalaması = 30.22'dir. Öğrencilerin beceri puan ortalamalarında görüldüğü üzere öğrencilerin beceri düzeyleri benzer düzeydedir. Ayrıca puanlara ait standart sapmalarına bakıldığında da her iki gruptaki öğrenciler benzerdir. Dersi almayanlarla görsel sanatlar dersini alan öğrencilerin benzer düzeyde görsel okuma becerisine sahip olması her iki grup aynı derecede üst düzey beceriye sahip olduğu ile açıklanabilir.

3. Öğrencilerinin görsel okuryazarlık yeterliliklerine ait puanları, görsel sanatlar dersi alıp almama durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Öğrencilerin görsel okuryazarlık yeterliliklerinin görsel sanatlar dersi alıp almama durumlarına göre karşılaştırılması için ilişkisiz t-testi kullanılmıştır. Görsel okuryazarlığın 10 kriterine göre öğrenciler karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin gruplara göre dağılımların normal dağılım göstermesi ve elde edilen puanların eşit aralıklı düzeyde olmasından dolayı ilişkisiz t-testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5'te görüldüğü üzere, öğrencilerin okuryazarlığa ait her bir kriterde ait puanların görsel sanatlar dersi alan veya almayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Analiz sonucunda, 10 kriterde, öğrencilerin okuma becerileri testine ait puanları görsel sanatlar dersi alan ve almayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bir diğer ifadeyle 10 görsel okuryazarlık kriterinde öğrencilerin puanları benzer düzeyde görülse de dersi alan öğrencilerin ortalamasının daha önde olduğu görülmüştür. Örneğin görsel düşünme kriterinde görsel sanatlar dersini seçenlerin aritmetik ortalaması 6.66 iken dersi seçmeyenlerin puan ortalaması 6.57'dir. Bütün kriterlere ait grupların puan ortalamalarına bakıldığında görsel aşamalandırma ile görsel ayırt etme kriterinde görsel sanatlar dersini seçenlerin puan ortalaması dersi seçmeyenlerin ortalamasından görece daha düşük iken diğer sekiz kriterde görsel sanatlar dersini seçenlerin puan ortalaması dersi seçmeyenlere göre görece daha yüksektir.

Tablo 5. Öğrencilerin Görsel Okuryazarlık kriterlerine ait puanlarının Görsel Sanatlar Alan ve Almayanlara Göre İlişkisiz T-Testi İle Karşılaştırılması

Beceriler	Ders	N	\bar{X}	S	Sđ	t	p
görseli ayırt etme	Görsel Sanatlar	95	1,02	,60	202	-1,280	,202
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	1,13	,60			
görsel düşünme	Görsel Sanatlar	95	6,66	1,34	202	,466	,642
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	6,57	1,52			
anlamın yeniden inşası	Görsel Sanatlar	95	5,32	1,86	202	,767	,444
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	5,10	2,26			
eleştirel bakış	Görsel Sanatlar	95	1,90	,65	202	1,340	,182
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	1,77	,77			
görsel ortaklığa duyarlık	Görsel Sanatlar	95	1,08	,75	202	,848	,397
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	,99	,81			
görsel aşamalandırma	Görsel Sanatlar	95	2,88	1,03	202	-1,420	,157
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	3,08	,96			
görsel bilgi	Görsel Sanatlar	95	,71	,67	202	1,370	,172
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	,59	,57			
görsel muhakeme	Görsel Sanatlar	95	2,15	,67	202	1,014	,312
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	2,05	,75			
görseli yeniden oluşturma	Görsel Sanatlar	95	1,90	,65	202	,155	,877
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	1,89	,75			
görsel kural bilgisi	Görsel Sanatlar	95	6,65	1,17	202	,485	,628
	Görsel Sanatlar Almayanlar	109	6,56	1,52			

4. Öğrencilerin Görsel Okuryazarlık becerileri, öğrencilerin bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Öğrencilerin görsel okuma becerilerini ölçmek amacıyla uygulanan ölçme aracından elde edilen puanlarının lisede öğrenim gördükleri FEN, TM ve TS bölümlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizinin varsayımlarına bakılmıştır. Tek yönlü varyans analizine ait bir varsayımın "gruplara ait varyansların homojen dağılması" karşılanmamasından dolayı tek yönlü varyans analizi yerine parametrik olmayan karşılığı olan Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Öğrencilerin görsel okuma becerilerinin bölümlere göre farklılaşp farklılaşmadığı, hem görsel sanatlar dersi alan ve almayanlar için ayrı ayrı bakılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin görsel okuma becerilerinin bölümlere göre Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

	Bölüm	N	Sıra Ortalama	Sd	X ²	P	Anlamlı Farklılık
	FEN	103	114,24	2	22.14	.000	FEN-TS
Genel	TM	81	101,41				TM-TS
	TS	20	46,48				
	Toplam	204					
Görsel Sanatlar Alan	FEN	46	54,61	2	10.04	.007	FEN-TS
	TM	38	46,49				TM -TS
	TS	11	25,59				
	Toplam	95					
Görsel Sanatlar Almayanlar	FEN	57	60,60	2	12.84	.002	FEN-TS
	TM	43	54,91				TM -TS
	TS	9	20,00				
	Toplam	109					

Öğrencilerin tamamı, görsel okuma becerileri buldukları bölümlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Öğrenciler bütün olarak bakıldığında; sıra ortalaması en yüksek fen, en düşük ise TS bölümündeki öğrencileridir. Gruplara ait farklılığının hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Mann Whitney U testi kullanılmıştır. İkili karşılaştırmalar sırasında Benferroni düzeltme tekniğinden yararlanılmıştır. İkili karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin FEN-TS ile TM-TS öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin görsel okuma becerilerinin, görsel sanatlar dersini alan ve almayan öğrenciler için ayrı ayrı yapılan analizler sonucunda bölümlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bölümler arasındaki farklılıklara bakıldığında öğrencilerin görsel okuma becerileri sayısal bölüm ile sözel bölüm dersleri arasında olduğu görülmüştür.

NİTEL VERİLERİN ANALİZİ SONUCUNDA ELDE EDİLEN BULGULAR

Nitel verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular başlığı altında, görüşme yapılan öğretmenlerin görsel okuryazarlık becerilerine yönelik görüşlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu başlık altında görüşme yapılan öğretmenlere;

Lise kademesinde, Görsel Sanatlar dersinin programı hakkında görsel okuryazarlık konusunun müfredat içeriğinde hangi düzeyde yer aldığına dair öğretmen görüşlerinin;

- Dersin öğretim programına yönelik görüşleri,
- Karşılaştığı sorunların neler olduğuna dair görüşleri,

Lise öğrencilerinin görsel okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine yönelik resim öğretmenlerinin görüş ve önerileri,

Görüşmeye katılan öğretmenler görsel okuryazarlığın Görsel Sanatlar dersinde kazanılmasında ortak görüş belirtmişlerdir. Öğretmenler ayrıca dersin seçmeli ve zorunlu olarak sınıfın

ikiye ayrılarak zorlama bir ortam oluştuğunu belirtmişlerdir. Bu da dersin ulaşılması gereken hedeflerin kazanılmadığını gösterir.

“Yardımcı görsel araçlar öğretisine bağlı kalmak yeterli değildir. Gerekli olan, eğitimcilerin mesleğe hazırlığın zorunlu bir parçası olarak sistematik bir görsel duyarlılık eğitimi almasıdır. Ne demek istediğini yeterince anlatan bir resim ile anlatamayan bir resim arasındaki fark, algısal biçime karşı doğal tepkileri bastırılmamış, tersine geliştirilmiş herkes tarafından görülebilir (Arnheim, 2012: 349).”

Görüşmeye katılan öğretmenlere Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında yer alan görsel okuryazarlık becerileri kazanımlarının öğrencilerin seviyelerine uygun olup olmadığı sorulmuştur. Görüşmeye katılan öğretmenlerin üçü de görsel okuryazarlık becerileri kazanımlarının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor açıdan öğrenci seviyesine uygun olmadığını düşündüğünü belirtmişlerdir. Kazanımların yetersiz, zamanın kısıtlı olması hedeflere ulaşamama yanında, görsel algıyı da kısıtladığı düşünülmüştür.

Öğretmenlerin, görsel okuryazarlık becerilerine yönelik yapılan çalışmalardan; uygulanan etkinliklere, bu becerilere yönelik etkinlikler sırasında kullanılan yöntem ve teknikler ile araç-gerçelere ve bu becerilere yönelik yapılan ölçme-değerlendirme çalışmalarına nasıl yer verdikleri sorulmuştur. Görsel sanatlar dersi alanla almayan arasında bir farkın olup olmadığına dair öğretmen görüşlerine ait bulgular sunulmuştur. Bulgular incelendiğinde; görüşme yapılan öğretmenlerin programdaki görsel okuryazarlık beceri kazanımlarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Önlerindeki en büyük engelin ders saatlerinin yetersiz olduğudur. Görsel Sanatlar dersi görsel okuryazarlık becerilerinin öğrenilmesinde temel oluşturması gerekirken bu sayede dezavantaja dönüştüğü sonucuna varmışlardır.

Arnheim'e göre; Sanat, algıya dayandığı için ihmal ediliyor, algı da düşünce içermediği var sayımıyla küçük görülüyor. Eğitimciler ve yöneticiler güzel sanatları, algısal bileşeni güçlendiren en güçlü araçlar olduklarını ve tabii, algısal bileşen olmaksızın herhangi bir alanda üretken bir düşünce geliştirmenin imkânsız olduğunu anlamadığı sürece, eğitim programında sanatlara önemli bir yer vermeyi haklı çıkaramazlar. Sanatların ihmal edilmesi, duyuların akademik çalışmanın her alanından yaygın biçimde kapı dışarı edilmesinin en somut belirtisidir. En fazla ihtiyaç duyulan şey, daha estetik yada anlaşılması zor sanat eğitimi kılavuzları değil, genel olarak görsel düşünme lehinde inandırıcı bir savunma yapılmasıdır(Arnheim, 2012 : 18).

Öğretmenlerin, öğrencilerin görsel okuryazarlık becerilerini kazanmaları aşamasında;

- Planlama açısından,
- Etkinliklerin uygulanması açısından,
- Öğrenme ortamı açısından,
- Ders materyalleri açısından,
- Değerlendirme açısından, karşılaşılan güçlüklerle ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Çok hızlı gelişen ve geniş bir kapsama sahip görsel okuryazarlık konusundaki birlik beraberlikten yoksun anlayışa rağmen görsellerle bombardıman edildiğimiz 21. yüzyılda görsel okuryazarlık eğitiminin gerekliliği ortadadır. Bu yönde planlanacak bir eğitim, öğrencilerin ders materyallerinde karşılaştıkları görsel materyallerin/öğelerin faydalarını en üst düzeye taşımada öğrencilere yardımcı olmalıdır (İşler 2002: 158). Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı görsel okuryazarlık üzerine yapılan etkinliklerin uygulanması sırasında zaman açısından sıkıntı yaşadıklarını bunun

da hedeflere ulaşmada yetersizlikle sonuçlandığını ifade etmişlerdir. Görsel okuryazarlık becerilerine yönelik uygulanan etkinlikler sırasında, kullanılan yöntem ve teknikler ile ilgili kılavuzda yapılan açıklamaların yeterli olup olmadığı sorusuna görüşmeye katılan öğretmenler yetersiz olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

Görüşme yapılan öğretmenlere, görsel okuryazarlık becerilerinin öğrencilere ne kazandıracığı konusunda düşünceleri sorulmuştur. Öğretmenlerin tamamının görsel okuryazarlık becerilerinin öğrencilere olumlu katkıları olacağını düşündükleri saptanmıştır. Bu olumlu katkılar ise;

- öğrencilerin çevrelerinde karşılaştıkları görselleri anlamlandırabilme becerisi,
- bu görselleri yorumlayabilme ve eleştirebilme becerisine sahip bireyler olacaklarını düşündüklerini dile getirmişlerdir.

“Teknolojik gelişmelerin yoğun olduğu dönemimizde öğrenenlerin teknoloji ile karşı karşıya kalmalarında ve çeşitli alanlarda Görsel okuryazar olma becerisine sahip olmasını gerekli kılmaktadır (Brumberger, 2011).” Görüşmeye katılan öğretmenler, çeşitli sebeplerden dolayı görsel okuryazarlık becerilerini uygulama çalışmaları sırasında çeşitli güçlüklerle karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler, görsel okuryazarlık becerilerinin değerlendirilmesi çalışmaları sırasında karşılaştıkları güçlüklerin öğrenciler arasında seviye farklılıklarının bulunması atölye ve zamanın yetersizliği sonucu ortaya çıktığını düşünmektedirler.

“Görsel Okuryazarlık uygulamalı bir alandır. Uygulanarak beceriye dönüştürülür. Görsel dil öğrenmeyi artırır. Bu yüzden öğrencilere görselleri kullanabilme eğitimi verilmelidir. Yeni bir bilgi öğrenilirken sözel mesaj yerine görsel mesajlar daha çok kullanılır. Çünkü öğrenmede kalıcılığı sağlar. Öğrenciler sözel ve görsel arasındaki bağlantıları kurmak için çizimlerden faydalanır. Bu öğrenmede çizimler kalıcılığı sağlar (Avgerinou, 2008).” Öğretmenler, bu beceriler yardımıyla öğrencilerin çevrelerinde karşılaştıkları görselleri anlamlandırıp, yorumlayabilen ve eleştirebilen bireyler olacaklarını düşündüklerini dile getirmişlerdir.

SONUÇ

Görsel sanatlar dersini alan ve almayan öğrenciler için ayrı ayrı yapılan analizler sonucunda sayısal ve sözel bölümlere göre ayrılan ve görsel sanatlar dersini alan ve almayan öğrenci gruplarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Görsel sanatlar dersi alan öğrencilerin görsel algılarının dersi almayanlara oranla daha doğru şekillendiği ortaya çıkmıştır. Mevcut eğitim sisteminde görsel okuryazarlık becerileri kazanımları öğrencilerin seviyelerine göre yetersiz kalmaktadır. Ders materyallerinin eksikliği görsel sanatlar derslerinin amacına ulaşmasını engelleyen bir başka unsur oluşturmaktadır.

Öğretmenler görsel okuryazarlık becerilerine yönelik uygulanan etkinliklerin öğrencilerin, dersten zevk almalarına, derse aktif olarak katılmalarına, iletişim becerilerinin gelişmesine ve öğrendikleri bilgilerin kalıcı olmasına yardımcı olduğunu düşünmektedir. Ancak öğretmenler bu becerilere yönelik uygulanan etkinliklerin, zaman eksikliği ve araç-gereç yetersizliği nedeniyle güçlük oluşturduğunu da düşünmektedirler. Ayrıca öğretmenler, görsel okuryazarlık becerilerinin Görsel Sanatlar dersinde kazanılmasının gerekliliği üzerinde görüş birliğindedirler.

Bu konudaki araştırma sonuçlarına baktığımızda öğrenci profilinde öğretimin ilk kademesinden başlayarak Görsel Sanatlar dersinin Görsel okuryazarlık becerileri basamaklarına göre yetersiz ve eksik verildiği görülmektedir.

Dersin öğretmenleriyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda, kendilerinin görsel okuryazarlık konusunda yeterli bilgi sahibi olmadıkları saptanmıştır. Bu nedenle, Görsel Sanatlar dersinin amacına ulaşmadığı düşünülmektedir. "Sanat dersleri kendine özgü yöntemlerle, öğrencilere kimi sanatsal sorunları ve bunların çözümlerini öğretmeyi amaçlar. Bu öğretim sonunda ortaya çıkan niteliksel çözümler iki, üç değil belki bir sınıftaki öğrenci sayısı kadar çok olacaktır(Kırışoğlu,2002:189)." Gerçekleştirilen araştırmada, sanat eğitimi dersiyle görsel okuryazar olma becerisi arasındaki ilişkinin yeterince sağlanamadığı ortaya çıkmıştır. Görsel Sanatlar Eğitimi dersinin amaçları içerisinde yer alan görsel okuryazarlık yeterliliklerinin geliştirilmesi, görsel okuryazarlık hedeflerine uygun oluşturabilecek eğitim- öğretim ortamı sağlanması ve bu doğrultuda bireylerde görsel okuryazarlığın geliştirilebilmesi hedeflenmelidir. Ortaöğretim Görsel Sanatlar dersi Öğretim programında görsel okuryazarlık konusuna ayrıntılı bir şekilde yer verilmeli, kazanımlar bu kriterlere göre belirlenmeli, programın kapsamı genişletilmeli ve yenilenmelidir. Yeni bir kavram olması sebebiyle öğretmenler tarafından tam anlaşılmayan görsel okuryazarlık becerilerine yönelik olarak öğretmenlerin hizmet-içi eğitim alması gerekmektedir. Böylece öğretmenler, bu becerilere yönelik daha bilinçli çalışmalar yapabileceklerdir.

KAYNAKÇA

- ARNHEİM,R.(2012).Görsel Düşünme(3.b.). (R. Ögdül, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- ARTUT,K.(2009).Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri(6.b.).Ankara: Anı Yayıncılık.
- AVGERİNOU, M. (2008). Visual Literacy. De Paul University.
- BERGER, J. (1993). Görme Biçimleri (5. b.). İstanbul: Metis Yayınları.
- BRUMBERG, E. (2011). VisualLiteracy and the Digital Native: An Examination of the Millennial Learner. Master thesis. Blacksburg, VA: Virginia Tech.
- CALLOW, J. (2008). Show me: Principles for Assessing Students Visual Literacy. The Reading Teacher, 61(8), 616-626.
- CHIU-LIU, C. (2008). A Qalitative Study of Three Secondary Art Teachers Conceptualizations of Visual Literacy as ManifestedThrough Heir Teaching With Electronic Tecnologies. University of Illinois at Urbana- Champaign.
- CRESWELL, J. (2003). Resarch Design:Qalitative and Mixed Methods Approaches (2. b.). CA: Thousand Oaks.
- DEBES, J. (1969). The loom of Visual Literacy:an overview (Cilt 14). Audiovisual Instruction.
- ERGÜN, M. (2009). Eğitim Felsefesi. Ankara: Pegem Akademi.
- ERGÜN, M. (1994). Eğitim Sosyolojisine Giriş. Ankara: Ocak Yayınları.
- FEINSTEIN, H., & Hagerty, R. (1994). Visual Literacyin General Education. (s. 205-212). University of Cincinnati.
- HASHIM, F. (2007). Young learners second language Visual Literacy Practices. University of Malaya.
- KAYA, M. (2011). Öğrencilerde Görsel Okuryazarlık Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Coğrafya Öğretmenlerinin Görüş ve Uygulamaları. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- KIRIŞOĞLU, O. (2002). Sanatta Eğitim. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- KUTLU, Ö., Doğan, C., Karakaya, İ. (2008). Öğrenci Başarısının Belirlenmesi:Performansa ve Port-folyoya Dayalı Durum Belirleme. Ankara : Pegem Akademi.
- MEB. (2009). GÖrsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı(9-12.Sınıf). Ankara: MEB Yayınevi.
- MONCHINSKI,T.(2008). Critical Pedagogy and Every day Classroom. Boston:Spinger Moreno, I&-Lopez, I. (2005). Sharing Power with Students: The Critical Language Classroom. Radical Pedagogy,7(2).
- Sankey, M. (2002). Consedering Visual Literacy When Designing Instruction. Australia.
- TANSUĞ, S. (1999). Resim Sanatının Tarihi (4. b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- TDK. (1969). Türkçe Sözlük(GeniŐletilmiş Baskı). Ankara: TDK.
- YILMAZ, M. (2010). GÖrsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar (5. b.). Ankara: Data Yayınları.